

Οι αγρότες της Μεσαράς απέναντι στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής

Το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής δεν συμβαίνει για πρώτη φορά στον πλανήτη Γη.

Για πρώτη όμως φορά είναι ο άνθρωπος που με τις δραστηριότητες του προκαλεί αυτή την αλλαγή. Γ' αυτό πιστεύω ότι αν συνεχίσουμε να αυξάνουμε το επίπεδο του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και όταν τα παγοκαλύμματα και οι πολικοί πάγοι συρρικνωθούν ακόμη περισσότερο το διάγραμμα για την αύξηση της θερμοκρασίας δεν θα είναι μια αριθμητική αλλά μια γεωμετρική πρόοδος.

Όπως λοιπόν σε όλο τον πλανήτη έτσι και στη Μεσαρά έχουν συμβεί και στο παρελθόν κλιματικές αλλαγές με τις αντίστοιχες συνέπειες. Μόνο που τότε οι ανάγκες και οι καλλιέργειες ήταν διαφορετικές.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1950 η άρδευση στη Μεσαρά γίνονταν μόνο με επιφανειακά νερά και οι καλλιέργειες είχαν προσαρμοσθεί σε αυτή την πραγματικότητα. Οι καλλιέργειες που κυριαρχούσαν ήταν σιτηρά και ξηρικές ελιές και αμπέλια. Μόνο όπου υπήρχαν επιφανειακά νερά γίνονταν το καλοκαίρι καλλιέργειες κηπευτικών. Γ' αυτό και παλαιότερα ο κάμπος της Μεσαράς όπως τον βλέπαμε από ψηλά ήταν κίτρινος το καλοκαίρι. Σήμερα είναι καταπράσινος από αρδευόμενες καλλιέργειες κυρίως ελιάς.

Η αλλαγή άρχισε την δεκαετία του 1950 στην αρχή με ιδιωτική πρωτοβουλία και παράλληλα άρχισαν το 1951 και οι πρώτες έρευνες από την αγγλική ADSKO για υπόγεια νερά. Ουσιαστική υδρολογική έρευνα έγινε από το πρόγραμμα ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών UNDP (united nations development programme) τα έτη 1967 – 1971. Τα στοιχεία επεξεργάστηκαν και το 1972 από τον οργάνωση τροφίμων και γεωργίας των FAO (food and agriculture organization of united nations) εκπονήθηκε μια μελέτη - πρόταση για την άρδευση της περιοχής τόσο από υπόγεια όσο και από επιφανειακά νερά.

Με την άρδευση της περιοχής ακολούθησε μια αναδιάρθρωση των καλλιεργειών η οποία έφερε και μια σχετική βελτίωση στο εισόδημα των αγροτών.

Ανάμεσα στα έργα που προτάθηκαν, εκτός από τις γεωτρήσεις, ήταν το φράγμα στο Δεμάτι και το φράγμα της Πλακιώτισας για την ανατολική Μεσαρά, το φράγμα

Φανερωμένης, και το φράγμα με εκτροπή προς τη Μεσαρά του Πλατύ ποταμού στη δυτική Μεσαρά. Έχουν περάσει 45 και πλέον χρόνια και το μόνο που ολοκληρώθηκε πριν μερικά χρόνια ήταν το φράγμα της Φανερωμένης.

Μετά από τις μελέτες και τις παρεμβάσεις που έγιναν αρχές της δεκαετίας του 1970 η εκμετάλλευση του νερού στη Μεσαρά δεν γίνεται με κάποιο κεντρικό σχεδιασμό αλλά προσπαθούμε ευκαιριακά να λύσουμε το πρόβλημα.

Ο ετήσιος μέσος όρος των βροχοπτώσεων στη Μεσαρά τα τελευταία χρόνια έχει μειωθεί. Παράλληλα υπάρχει αύξηση των αναγκών σε νερό. Σήμερα στην περιοχή της δυτικής Μεσαράς (περιοχή Τυμπακίου και Μοιρών) αρδεύονται από τους ΤΟΕΒ περίπου 75.000 στρέμματα και καταναλώνονται περίπου 14 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερού. Αντίστοιχες υπολογίζεται πως είναι οι ποσότητες και από ιδιωτικές γεωτρήσεις. Με σχεδόν 30 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερού κατανάλωση και παρά τη χρήση του νερού από το φράγμα της Φανερωμένης έχει σημειωθεί μια σημαντική πτώση της στάθμης του υδροφορέα. Αυτό είχε σαν συνέπεια την μείωση παροχής ή και την αχρήστευση αρκετών γεωτρήσεων με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους άντλησης με την παράλληλη εισβολή θαλασσινού νερού στον κόλπο της Μεσαράς. Οι αγωγιμότητα του νερού σε αυτές τις περιοχές το καθιστούν ακατάλληλο για τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες που χρησιμοποιείται. Φάνηκε λοιπόν πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη για την άμεση εκτροπή μέρους των απορροών του Πλατύ ποταμού προς τη Μεσαρά.

Επειδή το κλίμα στη Μεσαρά γίνεται όλο και πιο ξηροθερμικό αν δεν ληφθούν μέτρα όλο το μοντέλο που έχουμε χτίσει την αγροτική παραγωγή στη Μεσαρά κινδυνεύει από την έλλειψη νερού. Κινδυνεύει όμως αν και είναι παράδοξο και από τα έντονα καιρικά φαινόμενα. Η ένταση των βροχοπτώσεων στην Κρήτη ήταν πάντα υψηλή. Τα ακραία όμως καιρικά φαινόμενα που παρατηρούμε πρέπει να μας προβληματίσουν. Το 2002 η έντονη χαλαζόπτωση σε μέγεθος μπαλάκι του τένις ή και μεγαλύτερο κατέστρεψε ολοσχερώς τα πλαστικά κάλυψης των θερμοκηπιακών εγκαταστάσεων στο Τυμπάκι. Δυστυχώς το ξεχάσαμε γρήγορα. Αυτά που ζήσαμε πρόσφατα στη δυτική Κρήτη χτυπούν το καμπανάκι.

Δεν είναι όμως μόνο η έλλειψη νερού και τα έντονα καιρικά φαινόμενα που δημιουργούν προβλήματα στις αγροτικές καλλιέργειες. Στην ημιορεινή περιοχή της Μεσαράς στην απάνω και στην κάτω ρίζα υπάρχει ο παλιός ελαιώνας. Δένδρα αιωνόβια κυρίως <χοντρολιάς> που έθρεψαν γενιές και γενιές Κρητικών. Σήμερα λόγω της αύξησης της θερμοκρασίας οι ελιές αυτές δεν αποδίδουν και πολλές έχουν εγκαταλειφθεί. Τα δένδρα αυτά σε καμία περίπτωση δεν πρέπει έτσι <ελαφρά τη καρδιά> να γίνουν καυσόξυλα. Ο ελαιώνας της ημιορεινής και ορεινής ζώνης πρέπει να διατηρηθεί και να αξιοποιηθεί. Προσφέρει πολλά στο οικοσύστημα

(αποφυγή διάβρωσης του εδάφους, αποφυγή ερημοποίησης, οπτική εικόνα) και με κατάλληλη διαχείριση μπορεί εύκολα να αξιοποιηθεί οικονομικά.

Η παγκόσμια υπερθέρμανση έχει αποδειχθεί ότι ευνοεί την αύξηση του πληθυσμού στα παράσιτα. Ο δάκος λοιπόν και η μύγα της μεσογείου είναι εχθροί που όσο αυξάνεται η θερμοκρασία θα εξελίσσονται σε σοβαρά προβλήματα για τις ελιές και τα εσπεριδοειδή. Επειδή το συγκριτικό πλεονέκτημα για το λάδι της Κρήτης είναι η ποιότητα του το θέμα της δακοκτονίας θα πρέπει να αντιμετωπισθεί ανάλογα.

Ακόμα όμως και οι ψαράδες μας αντιμετωπίζουν προβλήματα από την αύξηση της θερμοκρασίας στη Μεσόγειο. Στις θάλασσες μας έρχονται ψάρια που μέχρι χθες δεν τα γνωρίζαμε και είναι δυστυχώς ψάρια επιθετικά, δίχως φυσικούς εχθρούς που εξολοθρεύουν τους αυτόχθονους πληθυσμούς ψαριών.

Τα προβλήματα λοιπόν από την κλιματική αλλαγή δεν είναι fake news είναι μια πραγματικότητα την οποία πρέπει να αντιμετωπίσουμε με σοβαρότητα.

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να υπάρξουν εμπειριστατωμένες έρευνες οι οποίες σε κάποιες ήδη περιπτώσεις γίνονται. Δεν πρέπει όμως η επιστήμη να είναι για την επιστήμη. Θα πρέπει αυτές οι μελέτες να αξιοποιούνται από τους φορείς της πολιτείας προς όφελος της κοινωνίας η οποία θα πρέπει να γίνεται κοινωνός αυτών των ερευνών. Οι συνεταιριστικές οργανώσεις μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό. Παράλληλα τεχνολογίες όπως αυτές της <ευφυούς γεωργίας> πρέπει να ενσωματωθούν στις καλλιεργητικές πρακτικές.

Η ορθολογική χρήση του νερού πρέπει να είναι δεδομένη.

Ο ΕΛΓΑ θα πρέπει στον κανονισμό του να λάβει υπόψη τα νέα δεδομένα.

Οι υποδομές και κάθε φύσης τεχνικό έργο πρέπει να μελετάτε σωστά. Δεν μπορεί με ευκολία να καταργούνται και να μπαζώνονται ρέματα. Κάποια στιγμή θα βρέξει πολύ.

Η νέα ΚΑΠ μας δίνει τη δυνατότητα εφόσον σαν χώρα έχουμε ένα σωστά μελετημένο στρατηγικό σχεδιασμό να διεκδικήσουμε χρήματα σε θέματα περιβάλλοντος. Θα πρέπει βέβαια να συμμορφωνόμαστε με τους αυστηρούς κανόνες που θέτει.

Γιάννης Χαραλαμπάκης

δ/ντής Α.Σ. Τυμπακίου Ηράκλειο 22 Μαρτίου 2019